

Republika dječaka i bradatih muškaraca

Errico Malatesta

1884.

Prije otprilike petnaest godina ovaj je pisac bio mladi student retorike i rimske povijesti, grčkog, latinskog i giobertijevske filozofije.¹²

Unatoč velikim naporima mojih učitelja, školovanje nije uspjelo ugušiti moju prirodu, te sam, u zaglupljujućem i koruptivnom okruženju moderne srednje škole, zadržao zdrav razum i čisto srce.

Po prirodi osjećajan i strastven, sanjao sam o idealnome svijetu u kojemu bi se svi voljeli i bili sretni. Kad bih umoran od sanjarenja podlegao realnosti, pogledao bih oko sebe i ugledao nekoga tko se trese od hladnoće i gladi te prosi za koranicu kruha, djecu kako plaču, muškarce koji psuju, i srce bi mi se stisnulo od užasa.

Kad sam naknadno pažljivije razmislio, shvatio sam da golema nepravda, besmisleni sistem melje čovječanstvo i osuđuje ga na bol: rad je degradiran i gotovo se smatra nečasnim, radnik umire od gladi kako bi bilo hrane za bakanalije njegova dokona gospodara. Kad mi je srce pucalo od bijesa, prisjetio bih se Grakha³ i Spartaka te bih u sebi osjetio duh buntovnika i zaštitnika naroda.

Sebe sam tada nazivao republikancem. Često bih čuo da je republika sušta suprotnost svemu što me morilo i da su u njoj svi ljudi jednaki. Svaki put kad bi odjeknuli glasovi o nekoj pobuni robova i potlačenih, među tim bi glasovima kolala i riječ „republika”. K tome, u školi su nas ostavljali u neznanju o modernom svijetu ne bismo li ostali zaglupljeni krnjom i iskrivljenom poviješću antičkoga Rima, nesposobni da pronađemo ikakav model društvene koegzistencije izvan rimskih formula. Riječ „republika” je, činilo mi se, obuhvaćala sve čežnje i gnjev koji su se kovitali u mojoj glavi.

Nisam bio načisto kako bi ta republika izgledala, ali vjerovao sam da jedno znam i to mi je bilo dovoljno: u mojim očima, republika je bila kraljevstvo jednakosti, ljubavi i sreće – ostvarenje mojeg sna.

Oh, kako li je lupalo to srce u mojim mladim grudima! Zamišljao sam se kao modernoga Bruta, kako zabijam oštricu u Cezareva prsa; ili na čelu bande pobunjenika; ili povrh barikada, kako rastjerujem tiraninove pomoćnike; ili pak za govornicom, kako grmim protiv neprijatelja naroda. Pratio sam svoj rast i pipao svoje usne da vidim jesu li mi nikli brkovi – toliko sam čeznuo da odrastem, napustim srednju školu i potpuno se posvetim republikanskoj stvari!

Taj dan je najzad osvanuo te sam izašao u vanjski svijet, pun nade, nesebičnosti i snova.

Republika se u tolikoj mjeri utkala u moje snove tako da nisam mogao ne pohitati tamo gdje sam čuo za neki republikanski pothvat, za stremljenje i čežnju za republikom, te sam kao republikanac prvi put vidio kraljevu tamnicu.

Ali odjedanput sam počeo sumnjati. Proučavao sam povijest koju sam prethodno učio iz ništavnih lažljivih udžbenika i shvatio kako se uvijek pokazalo da je republika samo još jedna vrsta vlasti – možda i gora od ostalih – te da pod republikom, isto kao i pod monarhijom, ima bijede i nepravde te se ljude gazi svaki put kad pokušaju zbaciti jaram.

Osvrnuo sam se na svijet oko sebe i vidio da u republikama nije ništa bolje nego u monarhijama. U Americi je republika, a ipak, uza sva njezina prostranstva slobodne zemlje, uza svu

¹ Tjednik *La Questione Sociale* Malatesta je osnovao 1883. u Firenci, te ponovo 1885. u Buenos Airesu tijekom boravka u Argentini u koju je izbjegao zbog izrečene mu sudske kazne zbog subverzivnih aktivnosti u Egiptu 1882.

² Vincenzo Gioberti (1801. – 1852.), talijanski filozof, političar i svećenik koji je u svojim glavnim djelima, poput *O moralnom i kulturnom primatu Talijana* (Del primato morale e civile degli Italiani, I–II, 1843.) i *O kulturnoj obnovi Italije* (Del rinnovamento civile d'Italia, I–II, 1851), zagovarao ujedinjenje Italije. Protivio se pokretu Giuseppea Mazzinija te ujedinjenu Italiju nije zamišljao kao republiku, nego kao ustavnu monarhiju na čelu s papom.

³ Braća Tiberije Sempronije Grakho (oko 164. – 133. pr. Kr.) i Gaj Sempronije Grakho (154. – 121. pr. Kr.) bili su rimski državnici koji su provodili široki program društveno-ekonomskih reformi u korist siromašnih gradskih i seoskih slojeva.

njezinu vrlo obilnu proizvodnju, postoje ljudi koji umiru od gladi. Unatoč slobodi i jednakosti zapisanima u ustavu, siromašan čovjek nema ljudskoga dostojanstva, te radništvo koje vapi za kruhom i poslom rastjeruje konjica s palicama i sabljama. Oni imaju svoju republiku, a ipak su urođenici svedeni na očajnike koje progone kao životinje... Što pokušavam reći? U Americi, kao i u Rimu i Grčkoj prije nje, vidimo da je republika kompatibilna s ropstvom!

Švicarska je republika, a ipak ima siromaštva, protestantsko i katoličko svećenstvo upravlja kokošinjcem, čovjek ne može živjeti u gradu bez dozvole boravka, a slobodni građani Švicarske prodaju svoje glasove za nekoliko čaša piva!

U Francuskoj postoji republika (nedavno osnovana), a počela je pokoljem pedeset tisuća Parizana. Republika i dalje poštuje svećenstvo i šalje trupe tamo gdje radnici podignu svoje glave kako bi ih prisilila da se pokoravaju gazdama i tiho prihvate svoju bijedu.

Shvatio sam da republika nije onakva kakvom sam je sanjao; nekadašnji srednjoškolac stremio je nečemu što je u zbilji bilo drugačije, mnogo drugačije. Moji najstariji drugovi, oni koje sam smatrao svojim učiteljima, govorili su da postojeće republike nisu prave republike te da će u Italiji republika donijeti pravdu, jednakost, slobodu i blagostanje; ali znao sam da su se u Francuskoj govorile iste stvari prije pobjede republike, a znao sam i da je slične stvari govorila i obećavala svaka partija kojoj je trebala podrška naroda kako bi se uzdignula na vlast... ali ja sam htio vidjeti stvari kakve jesu.

Narav društva, smatrao sam, ne može ovisiti o nazivima i slučajnim formama, nego mora ovisiti o odnosu svakoga člana prema drugim članovima i prema društvu u cjelini. Društvene promjene također ne mogu biti određene isključivo željama i namjerama jedne partije koja ih zagovara, budući da partija koja prihvaća neku poziciju najzad ili podliježe posljedicama, ili se pak uplete u smišljanje pobuna koje ne uspijevaju sve dok partija ne odluči promijeniti svoju poziciju.

Počeo sam ispitivati samu bit modernoga društva, prirodu ljudskih odnosa, podrijetlo političke moći, djelovanje političkih i ekonomskih faktora i sve me je navodilo na zaključak da između monarhije i republike nema suštinske razlike. Više me nije čudilo što su republike tako slične monarhijama.

Kako je čovjekova primarna potreba i čovjekov osnovni preduvjet za život mogućnost da jede, sasvim je prirodno da karakter društva određuje u prvom redu način na koji čovjek osigurava sredstva za preživljavanje te način na koje se bogatstvo proizvodi i distribuira... Ekonomski faktori dominiraju svakim aspektom života društva.

Pod monarhijom su sva sredstva za proizvodnju u rukama nekolicine, a mase, koje nemaju ništa osim svoje radne snage, moraju tražiti posao od onih koji ta sredstva posjeduju te se moraju podčiniti njihovim uvjetima. Distribucija dobara temelji se na recipročnoj ali nejednakoj potrebi koju šefovi i radnici međusobno imaju te na konkurenciji među izgladnjelima. Budući da šefovi uživaju u prednostima stabilne pozicije i uvijek se mogu osloniti na svoju ušteđevinu, dok radnik mora svakodnevno raditi da bi jeo, i budući da općenito ima više radnika nego što je šefovima potrebno, radnička nadnica obično ne nadilazi ono što je nužno za najprimitivnije životarenje. I tako, na kraju dana, u monarhiji nalazimo, s jedne strane malenu korumpiranu vladajuću klasu, a s druge, osiromašene i degradirane mase.

Bi li pod republikom bilo drugačije? Zasigurno ne bi! Republika zadržava osnovu sadašnje društvene organizacije, privatno vlasništvo, i stoga ne može izbjeći posljedice takvoga modela svojine.

Napredniji republikanci odmah će prigovoriti: ali u republici narod upravlja na temelju općeg prava glasa; stvorimo svoju republiku i narod će naknadno, ako bude smatrao za shodno, urediti pitanje vlasništva. Opće pravo glasa, međutim, postoji i u monarhijama te ljudi njime samo pot-

vrđuju svoj podanički status. Kako bi ljudi, zaboga, trebali steći svijest i sposobnost koje im danas nedostaju tako što samo navode kralja da jednu titulu zamijeni drugom? Republike su utemeljene u mnogim zemljama, dok se opće pravo glasa još nije pokazalo nimalo plodonosnijim nego što je pod monarhijama. Zašto bi ovaj put bilo drugačije?

Što nam znači da se neko pravo dodjeljuje ljudima, ako oni nisu opremljeni sredstvima za njegovo ostvarenje? Kao što sam već ustvrdio, ekonomski faktori posvuda su odlučujući: ljudi koji umiru od gladi uvijek će biti zaglupljenoga ropskog mentaliteta te, ako glasaju, glasat će za svoje gospodare.

Put kojim valja ići vodi onkraj republikanskoga mišljenja: umjesto prihvaćanja postojećega ekonomskog uređenja kao početne pozicije, naš novi početak mora podrazumijevati njegovu radikalnu preobrazbu napuštanjem privatnoga vlasništva. Tako ćemo osigurati svoj opstanak, svi ćemo biti jednaki u pogledu bogatstva te ćemo se moći bolje međusobno razumijevati.

Sve je to prošlo mojom glavom i pred mojim očima, i, kao što se događa svim osjećajnim ljudima koji bez predrasuda istražuju zakonitosti ljudske koegzistencije, užasnula me republika kao samo još jedan u nizu oblika vlasti čija je jedina funkcija da uređuje i štiti postojeće povlastice. I tako sam postao socijalist.

Nesebični mladi, vi koji vjerujete u mit o republici kao onoj koja će donijeti mir i blagostanje, razmislite ponovo! Postojeće republike, republike vladara, nisu ono o čemu sam sanjao u školi. Jedanput kad je republika izgrađena, ako ostanete neiskvareni kao što ste sad, zatvarat će vas i gaziti upravo kao što to čine i danas. Ako se tada osjetite iznevjereno, sjetite se da ste samo požnjeli ono što ste posijali.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
Republika dječaka i bradatih muškaraca
1884.

La Questione Sociale (Firenca) 1, br. 3 (5. siječnja 1884.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net